УДК 349.41
JEL L930 O130

Скрипник Л.Р., аспірант,
Інститут агроекології та природокористування НААН

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ МЕРЕЖІ АЕРОПОРТІВ І АЕРОДРОМІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ ЯК ОСНОВНОГО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО БАЗИСУ

Розглянуто сучасний стан розвитку авіатранспортної галузі України, фактори негативного впливу на оточуюче середовище, пов'язані з інтенсивною діяльністю аеропортів та виявлено основні проблеми. Обґрунтовано пропозиції щодо шляхів виходу з кризи та завоювання стійких позицій авіаційної галузі на міжнародному ринку, шляхом створення та впровадження ефективної стратегії розвитку. Розкрито необхідність підвищення ефективності управління державним майном авіаційної галузі, збереження цілісності природних аґроландшафтів та ефективне землекористування в розрізі проведення планування та будівництва аеропортів й аеродромів.

Ключові слова: *авіаційна галузь, ефективне землекористування, фактори впливу, охорона земель, стратегія розвитку.*

Постановка проблеми. В умовах глобалізації світової економіки цивільна авіація стає важливим елементом інтеграції України в сучасну систему міжнародних економічних зв'язків. Вона має особливе значення для розв'язання соціально - економічних задач, підвищення якості життя населення країни та належить до стратегічно важливих секторів економіки України. Але на сьогодні наявний потенціал використовується недостатньо. Авіатранспортна галузь перебуває під впливом зростаючих проявів системної кризи. Це стосується практично всіх найважливіших складових авіаційної галузі: авіабудування, авіаційних перевезень та транспортної інфраструктури. Тому актуальною проблемою, що постає перед авіаційним комплексом України, є аналіз сучасного стану розвитку авіатранспортної галузі України, виявлення проблем її розвитку, обґрунтування шляхів виходу з кризи та завоювання стійких позицій на міжнародному ринку, шляхом створення ефективної та дієвої стратегії розвитку.

Аналіз останніх публікацій. Дослідження системи розвитку та будівництва авіатранспортної галузі впритул до міської території забезпечує переваги для встановлення зовнішньоекономічних зв'язків та розвитку економічної діяльності. В той же час, фактори несприятливого впливу на довкілля, спричинені результатами діяльності аеропортів та їх інфраструктури, потребують координації та узгодження дій науковців, архітекторів, інженерів та інших фахівців, покликаних забезпечити формування житлового середовища на гідному рівні. При цьому необхідно враховувати фактори негативного впливу на оточуюче середовище, пов'язані з інтенсивною діяльністю аеропортів, станом парку сучасних повітряних суден, збільшенням швидкості та вантажопідйомності літаків, розростанням площ, які

аеропорти займають. Тобто однією із основних складових елементів стратегії розвитку аеропортів та аеродромів України має бути ефективне та раціональне землекористування.

Теоретичними та практичними аспектами розвитку авіаційної галузі економіки займалися такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як В.Г. Афа- насьєв, Р. Барлоу, Є.Ю. Бачурін, Д.В. Борисенко, С. Дьорман, В.Т. Єлагін, В.М. Загорулько, В.Г. Коба, Е.В. Костроміна, Ю.Ф. Кулаєв, В.А. Кулик, О.М. Ложачевська, В.В. Мова, А.М. Новікова, М. Нуралдін, В.Н. Панченко, В.О. Рибалкін, І.П. Садловська, Р.М. Салімов, Є.М. Сич, О.А. Тамаргазін, Л.Хантер, В.І. Щелкунов, Г.М. Юн, М.Х. Яхін, Л.А. Ященко та ін. Економічним та технічним аспектам використанням земель авіаційного призначення під забудову аеропортів та аеродромів присвячені праці Б. І. Вікторова, В. Запорожця, В. Г. Коби, А. М. Малишова, В. М. Парій, Г. І. Пєтухова, В. С. Савіна та інших авторів.

Невирішені частини проблеми. Стрімкий розвиток широкої мережі авіаційних сполучень став поштовхом до створення дієвої системи збереження земельно-ресурсного потенціалу та забезпечення екологічної стабільності України, а саме вироблення концептуальних засад у сфері охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування, а також втілення їх на практиці з метою сталого економічного та соціального розвитку держави та загального добробуту суспільства.

Мета статті. Необхідність створення та впровадження стратегії розвитку аеропортів та аеродромів на території України, яка б враховувала підвищення ефективності управління державним майном авіаційної галузі, а саме збереження цілісності природних аґроландшафтів та ефективне землекористування.

Результати дослідження. Авіаційний транспорт є одним із наймолодших видів сполучення. Його перевагами є швидкість доставки, висока надійність, найкраще збереження вантажу , можливість доставки пасажирів і вантажів у важкодоступні райони, найбільш короткі маршрути перевезень. Авіатранспортом здійснюють переважну більшість трансконтинентальних пасажироперевезень та перевезень товарів із невеликим строком зберігання на значні відстані. Складовою частиною національної транспортної системи є земельно-ресурсний потенціал авіаційного транспорту, який є визначальним територіальним базисом для розвитку цієї галузі виробництва.

Аналізуючи сучасний стан галузі. Основною метою створення стратегії розвитку мережі авіаційних сполучень є задоволення потреб держави у забезпеченні стабільного розвитку авіаційної галузі, приведення інфраструктури авіаційного транспорту у відповідність з міжнародними стандартами, забезпечення набуття Україною статусу транзитної держави з урахуванням її унікального географічного розташування, підвищення ефективності управління державним майном, а найголовніше збереження природних аґроландшафтів та ефективне землекористування.

Ефективність діяльності авіакомпаній залежить від кількості учасників ринку та конкурентних переваг кожної з них. Характерною тенденцією є зростаюча можливість

присутності іноземних компаній, які здійснюють міжнародні перевезення пасажирів та мають конкурентні переваги порівняно з національними перевізниками.

Таблиця 1

Стратегія розвитку мережі аеропортів і аеродромів України

Стратегічні цілі	Заходи
Інтеграція у систему провідних європейських трансферних аеропортів	Стимулювання авіакомпаній до відкриття нових рейсів та збереження існуючих маршрутів
	Співпраця з авіакомпаніями з метою збільшення трансферного пасажиропотоку
	Створення інфраструктури для обслуговування трансферних пасажирів
	Запровадження нових послуг з метою збільшення доходів
	Проведення бенчмаркінгу серед аеропортів Європи
	Дотримання діючих на підприємстві стандартів обслуговування авіакомпаній та пасажирів
Розвиток інфраструктури для забезпечення задоволеності клієнтів аеропорту	Підвищення рівня комфорту пасажирів за рахунок розвитку комерційних зон (магазини, пункти харчування та ін.)
	Забезпечення експлуатаційної готовності техніки та устаткування
	Будівництво паркінгу та введення в експлуатацію
Зменшення собівартості послуг	Підвищення продуктивності праці
	Впровадження аутсорсингу
	Зменшення вартості закупівель та налагодження прозорих конкурсних умов при закупівлях, впровадження прозорої системи електронних закупівель
	Уникнення дублювання функцій структурних підрозділів
Підвищення рівня корпоративної культури, створення умов для розвитку та професійного росту кожного працівника	Корпоративне навчання
	Підвищення професійного рівня працівників шляхом проходження обов'язкового професійного навчання
Зменшення шкідливого впливу на навколишнє середовище	Впровадження енергозберігаючих технологій
	Постійний моніторинг впливу на навколишнє середовище та вжиття відповідних заходів.
Ефективне використання територій відведених для будівництва аеропортів та аеродромів	Встановлення заборон та обмежень на діяльність, що може негативно вплинути на якісний стан земель
	Прогнозування та планування використання земель перед початком глобального будівництва задля збереження родючого шару ґрунту та цілісності природних аґроландшафтів
	Використання новітніх технологій при будівництві аеропортів

Джерело: розроблено автором на основі власних досліджень.

Охорона земель авіаційного транспорту України має декілька аспектів: екологічний, економічний та правовий. Екологічний аспект полягає в охоронні грунтів під час будівництва аеропортів, аеродромів, злітно-посадочних смуг, охорона земель авіаційного транспорту та суміжних земель в процесі експлуатації об'єктів авіаційного транспорту. Економічна сторона охорони земель авіаційного транспорту полягає в їх обгрунтованому використанні з метою отримання прибутку. Правовий аспект полягає в нормативному закріпленні порядку використання земель авіаційного транспорту України та юридичної відповідальності за порушення законодавства в цій сфері.

До основних форм охорони земель від псування та забруднення можна віднести наступні: встановлення заборон та обмежень на діяльність, що може негативно вплинути на якісний стан земель; здійснення контролю у сфері охорони земель; закріплення державних стандартів та нормативів у сфері охорони земель; моніторинг земель; ведення Державного земельного кадастру; застосування юридичної відповідальності за порушення вимог охорони земель [6].

В свою чергу, Т.М. Гапотченко пропонує виділяти наступні правові форми забезпечення раціонального використання та охорони земель транспорту: конкретизація цільового призначення ділянок, наданих суб'єктам транспорту; належність більшої частини земель транспорту державі та територіальним громадам; чітка нормованість, визначена нормами відведення; встановлена законодавством адміністративна, цивільна та кримінальна відповідальність за порушення земельного законодавства [5].

В процесі будівництва аеропортів та аеродромів відбувається пошкодження ґрунтів на великих площах. Відповідно до ст. 168 Земельного кодексу України ґрунти земельних ділянок є об'єктом особливої охорони [1]. Варто зауважити, що аеропорти в процесі їх експлуатації безумовно являються джерелом забруднення навколишнього середовища і використання таких земельних ділянок під аеропорти призводить до порушення рівноваги флори і фауни. Для зменшення шкоди для навколишнього середовища необхідно правове регулювання та контроль гранично допустимого шуму авіаційних двигунів, експлуатаційні процедури в польоті та на землі, норми емісії двигунів повітряних суден та наземних транспортних заходів. Саме за допомогою таких заходів у поєднанні з плануванням використання земельних ділянок можна розташовувати та експлуатувати аеропорти таким чином, що буде забезпечено гармонійне поєднання з місцевим навколишнім середовищем. Основна проблема полягає в тому, що правове регулювання раціонального використання та охорони земель в Україні стосується, в основному земель сільськогосподарського призначення, а щодо земель авіаційного транспорту України практично відсутнє, тому це питання потребує розробки відповідно до особливостей даної категорії земель.

Контроль та нагляд за додержанням технічних, екологічних та інших вимог в роботі авіаційної галузі забезпечує обов'язкова державна сертифікація. Серед видів сертифікації в авіаційній галузі можна виділити сертифікацію повітряних суден, а також аеропортів та аеродромів як об'єктів, які відповідно до законодавства становлять небезпеку для навколишнього природного середовища та здоров'я

людей. Наприклад, відповідно до положень Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», екологічна сертифікація в галузі авіації має проводитись при розміщенні, проектуванні, будівництві, реконструкції, введені в дію та експлуатації підприємств, споруд та інших об‘ єктів авіаційної галузі, таких, наприклад, як аеропорти, повітряні судна, а також при забезпеченні екологічної безпеки транспортних засобів, інших пересувних засобів і установок, зокрема, при додержанні в галузі авіації, під час експлуатації повітряних суден, аеропортів, гранично допустимих викидів забруднюючих речовин та гранично допустимих рівнів фізичних впливів, таких як шуми, на їх відповідність законодавчим вимогам.

Щодо наявності сертифікату типу повітряного судна ,то це є однією з основних умов реєстрації повітряного судна у державному реєстрі цивільних повітряних суден. У разі відсутності такого документа, державний орган з питань сертифікації і реєстрації може заборонити експлуатацію повітряного судна. Однак, згідно з Наказом Міністерства транспорту України «Про затвердження Правил реєстрації аеродромів цивільної авіації» від 28 вересня 1994 року свідоцтво про реєстрацію аеродрому є підставою для порушення клопотання про сертифікацію аеродрому та його обладнання.

Отже, з урахуванням викладеного вище, сертифікацію в галузі авіації доцільно визначити :

1) певним видом контролю та нагляду за додержанням технічних, екологічних та інших вимог;

2) видом екологічної сертифікації як складового елемента реєстраційно-ліцензійної форми організаційно-превентивних заходів в системі механізму правового забезпечення екологічної безпеки в авіації;

3) обов’язковою умовою реєстрації типу цивільного повітряного судна.

На сьогодні не достатньо дослідженим і вивченим залишається поняття «землеустрій авіаційного землекористування», що включає комплекс соціально-економічних та екологічних заходів, задля забезпечення та регулювання земельних відносин у сфері авіаційної галузі, раціонального використання та охорони територій наданих у користування.

Висновки. Розвиток досліджень системи розвитку та будівництва авіатранспортної галузі забезпечує переваги для встановлення зовнішньоекономічних зв’язків та розвитку економічної діяльності. Необхідність створення та впровадження ефективної стратегії розвитку мережі авіаційних сполучень є задоволення потреб держави у забезпеченні стабільного розвитку авіаційної галузі, приведення інфраструктури авіаційного транспорту у відповідність з міжнародними стандартами, забезпечення набуття Україною статусу транзитної держави з урахуванням її унікального географічного розташування, підвищення ефективності управління державним майном, а найголовніше збереження природних аґроландшафтів та ефективне землекористування.

Література.

1. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – 2-4. – 141 с.
2. Про затвердження державної цільової програми розвитку аеропортів на період до 2023 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2066 р. - № 126 // http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248865959
3. Бондарчук Н.В. Поняття і характеристика земель авіаційного транспорту та їх правового режиму // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 44. - К:. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. С.431-436.
4. Гапотченко Т.М. Правові форми забезпечення раціонального використання і охорони земель транспорту. // Підприємство, господарство і право. – 2005. - № 5 – 372 с.
5. Новаковська І.О. Основи економіки землекористування: [монографія]/ І.О.Новаковська. – К.: Просвіта, 2013. - 224 с.
6. Оверковська Т.К. Правові засади охорони земель від забруднення та псування в Україні: Афтореферат дис канд. юрид. наук. – Київ, 2008. – 27 с.
7. Шульмайстер В. Аеропорти України: як не пролетіти над Парижем? / Володимир Шульмайстер, Кирил Новіков, Ярослав Пилипчук// Дзеркало тижня. 2017. № 28 (324). 22 липня – 11 серпня
8. Сизов А.П. Мониторинг и охрана городских земель: [учеб. пособ.]/ А.П. Сизов.- М.: Изд-во МИИГАиК, 2009. – 264 с.
9. Стратегія екологічної безпеки (регіональний контекст)/ За ред.. М.І. Долішнього, В.С. Кравціва.- Львів,1999.- 243 с.
10. Третяк А.М. Екологія землекористування: теоретико-методологічні основи формування та адміністрування: [монографія].– Херсон: Грінь Д.С., 2012. – 440с.

References.

1. The Land Code of Ukraine of October 25, 2001 // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. - 2002 - 2-4. - 141 s.
2. On approval of the state target program for the development of airports for the period up to 2023: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 24, 2066 - No. 126 // http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid= 248865959
3. Bondarchuk N.V. Concept and characteristics of land of aviation transport and their legal regime // State and Law: Collection of scientific works. Legal and political sciences. Issue 44. - To: Institute of State and Law. VM Koretsky National Academy of Sciences of Ukraine, 2009. p.431-436.
4. Gapotchenko T.M. Legal forms of ensuring the rational use and protection of land transport. // Entrepreneurship, economy and law. - 2005. - No. 5 - 372 p.
5. Novakovskaya I.O. Fundamentals of land use economics: [monograph] / I.O.Novakovskaya. - K .: Prosvita, 2013. - 224 pp.
6. Overkovskaya T.K. Legal principles of protection of land from pollution and damage in Ukraine: Referee dissident. lawyer sciences - Kyiv, 2008. - 27 p.
7. Shulmayster V. Airports in Ukraine: how do you fly over Paris? / Volodymyr Shulmayster, Kirill Novikov, Yaroslav Pylypchuk // Dzerkalo Tyzhnya. 2017. No. 28 (324). July 22 - August 11
8. Sizov AP Monitoring and protection of urban lands: [study. way.] / AP Sizov. - Moscow: Publishing house MIIGAiK, 2009. - 264 p.
9. Strategy of ecological safety (regional context) / For ed., M.I. The lower one, VS Kravtsiv.- Lviv, 1999.- 243 p.
10. Tretyak A.M. Ecology of land use: theoretical and methodological foundations of formation and administration: [monograph].- Kherson: Grin D. S., 2012. – 440 s.

Лилия Скрипник, аспирант
Институт агроэкологии и природополузования НААН

СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ СЕТИ АЭРОПОРТОВ И АЭРОДРОМЕ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ РАЦИОНАЛЬНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЗЕМЛИ КАК ОСНОВНОГО ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО БАЗИСА

Рассмотрено современное состояние развития авиатранспортной отрасли Украины, факторы негативного воздействия на окружающую среду, связанные с интенсивной деятельностью аэропортов и выявлены основные проблемы. Обоснованы предложения о путях выхода из кризиса и завоевания устойчивых позиций авиационной отрасли на международном рынке, путем создания и внедрения эффективной стратегии развития. Раскрыта необходимость повышения эффективности управления государственным имуществом авиационной отрасли, сохранение целостности природных аґроландшафтив и эффективное землепользование в разрезе проведения планирования и строительства аэропортов и аэродромов.

Ключевые слова: *авиационная отрасль, эффективное землепользование, факторы влияния, охрана земель, стратегия развития.*

Liliia Skrypnyk, graduate student
Institute of Agroecology and Nature Management of NAAS

THE STRATEGY OF DEVELOPING A NETWORK OF AIRPORTS AND AERODROME OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF LAND-USE MANAGEMENT AS THE MAIN TERRITORIAL BASIS

The civil aviation is an important element of the integration of Ukraine into the system of international economic in the minds of the globalization of the economy. Branch has special meaning for solution social-economic problems. So increasing of life`s quality our citizens is strategically important sectors of the economy of Ukraine.

The rapid development of a wide network of aviation connections has been an impetus for the creation of an effective system for preserving land and resource potential and for ensuring the ecological stability of Ukraine, namely the development of conceptual foundations in the field of environmental protection and rational use of nature, as well as their implementation in practice for the purpose of sustainable economic and social development state and welfare of society.

The current state of development of the aviation transport industry of Ukraine was considered, factors of negative impacts on our environment associated with the intensive operation of airports and identified the main problems. The proposals on ways to overcome the crisis and gain a stable position of the aviation industry on the international market are substantiated, through the creation and implementation of an effective development strategy. The need to improve the management of the state property of the aviation industry, preserve the integrity of natural landscapes and efficient land use in the context of planning and building airports and aerodromes is disclosed.

Key words: *aviation industry, efficient land use, influence factors, land protection, development strategy.*